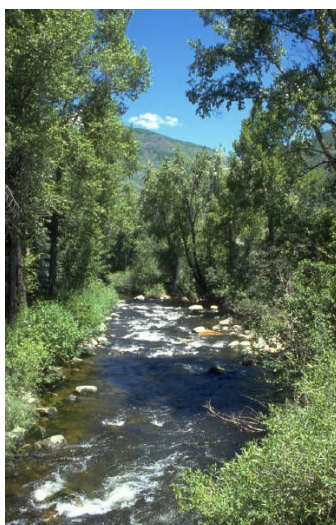

CAP A UN NOU CONCEPTE DELS ESPAIS FLUVIALS

1. El concepte tradicional dels espais fluvials

Els diccionaris acostumen, encara avui, a definir els rius com a “corrents d'aigua continua, més o menys cabaloses, que desguassen en una altra, en un llac o en el mar”. Certament, aquesta definició s'hauria de matissar quan fem referència als corrents discontinus d'aigua, tan abundants al litoral mediterrani, expressió dels quals poden ser les rieres i les rambles.

En tot cas, això coincideix bastant amb l'apreciació generalitzada que la societat, avui, té del concepte “riu”. De fet, i des de la perspectiva històrica, els diferents assentaments humans s'han anat desenvolupant inicialment prop dels rius, la qual cosa ha establert una mena de relació singular, no sempre positiva, entre l'home i el riu, entre l'home i l'aigua, és a dir, sempre s'han relacionat íntimament els conceptes “home”, “aigua” i “riu”.

2. La Directiva Europea Marc de l'Aigua

La Unió Europea va enllestir al seu sí un debat força interessant sobre quins haurien de ser els objectius i quines les polítiques a seguir a la Comunitat Europea referent a la gestió de l'aigua i dels seus ecosistemes associats. Fruit d'aquest debat va ser la Directiva Europea Marc de l'Aigua (2000/60/CE), aprovada el 23 d'octubre de 2000 i ja transposada al nostre ordenament jurídic.

Què representa aquesta Directiva? Entre moltes d'altres coses, el trencament del binomi, fins aleshores indissociable, entre el riu i l'aigua, és a dir, la consideració de que els rius no són només aigua o espais reservats per a la seva canalització.

D'aquí neix la consideració del valor ecològic dels rius. En el seu estat natural, els rius són ecosistemes complexes i singulars, que mereixen una especial atenció en ordre a la seva protecció i a la seva conservació.

En conseqüència, doncs, sembla molt més apropiat parlar d'ecosistemes fluvials que no pas de rius, ja que la consideració ecosistèmica dels espais fluvials és un concepte més ampli que el tradicional i obliga a l'estudi d'aquests ecosistemes des de perspectives multidisciplinars, tenint sempre present la peculiaritat de cadascun d'ells i alhora la seva interrelació amb la resta.

Així ho va entendre la Declaració Europea per a una Nova Cultura de l'Aigua, signada a Madrid el 18 de Febrer de 2005, en definir els rius com a cossos vius complexes i dinàmics, i no com a simples elements de conducció d'aigua. Una de les claus d'aquesta Declaració és la conservació, no només de la qualitat físico-química de les aigües, sinó també de la qualitat des d'una perspectiva ecosistèmica.

Així ho havien entès ja els pastors, tuaregs i caravaners del Sàhara quan deien: *Aman, ímam*, "l'aigua és la vida".

Així ho va entendre també la saviesa popular de les gents de les Terres de l'Ebre, quan en els seus actes reivindicatius contra l'anterior Pla Hidrològic Nacional manifestaven que "Lo riu és vida".

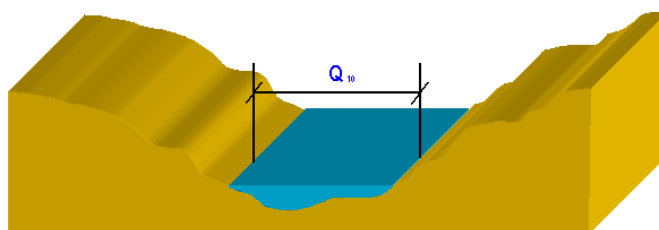
3. Els aspectes hidrològics i ambientals

L'actual legislació hidràulica estatal continua oferint una relació massa restrictiva entre el domini públic hidràulic (zona banyada per les avingudes ordinàries) i el riu considerat com a ecosistema fluvial. De fet, les riberes i els marges corresponen a terrenys de titularitat privada que, tot i estar sotmesos a determinades servituds i policies, no sempre són respectades pels diferents elements dels planejaments urbanístics i per la pròpia activitat humana. Una reforma de la Llei d'Aigües, en fase d'elaboració, tendeix avui a superar aquesta problemàtica, en establir que el llit o llera

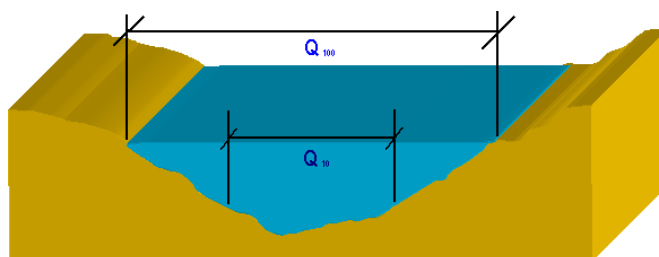
natural d'un riu es determinarà atenent no només a les condicions hidrològiques, sinó també a les característiques geomorfològiques, ecològiques i tenint en compte les informacions històriques, fotogràfiques i cartogràfiques que existeixin.

Afortunadament, ja s'estan imposant criteris, que en determinats àmbits geogràfics, com ara Catalunya, ja gaudeixen de consideració normativa, a partir de l'entrada en vigor, l'1 de setembre de 2006, del Reglament de la Llei d'Urbanisme i que venen a reflectir, més adientment, els aspectes ecosistèmics dels espais fluvials.

D'aquesta manera, es defineix la Zona Fluvial com l'espai necessari per a preservar el riu, zona que ve concretada per la franja inundable amb el cabal de període de retorn de 10 anys (àmbit bastant més ampli que el domini públic hidràulic) que inclou a més, les riberes del riu i dins la qual no és aconsellable permetre cap ús del sòl, llevat de les tasques pròpies de preservació i millora de la funció hidràulica i ambiental.

El Sistema Hídric és la zona de l'espai fluvial necessària per a preservar el règim de corrents en cas d'avinguda. Es tracta, doncs, d'una zona amb risc elevat d'inundacions (elementalment, s'associa a l'àrea inundable amb el cabal de període de retorn de 100 anys), dins la qual és desaconsellable qualsevol actuació de moviment de terres o construccions que puguin modificar el perfil natural del terreny i alterar, en conseqüència, el règim de corrents en cas d'avinguda, permetent-se els usos agrícoles, zones verdes o determinats recreatius.

Finalment, la Zona Inundable és la part de l'espai fluvial ocupada per les avingudes extraordinàries, de caràcter catastròfic, és a dir, les corresponents al cabal de període

de retorn de 500 anys. Amb caràcter general, no s'ha de permetre cap construcció en aquesta Zona, tot i que l'esmentat Reglament de la Llei d'Urbanisme no estableix limitacions als usos admissibles en la part de la zona inundable en que es produeixi la condició d'inundació lleu (és a dir, la zona fora de la via d'intens desguàs que presenta un calat inferior a 0,40 metres, una velocitat inferior a 0,4 m/seg, o el producte d'ambdós és inferior a 0,08 m²/seg) o bé quan el planejament urbanístic, amb l'informe favorable de l'Administració hidràulica, preveu l'execució de les obres necessàries per tal d'evitar els episodis d'inundabilitat.

Així, doncs, ja des d'ara no parlarem de rius, sinó d'ecosistemes fluvials, entesos aquests com la confluència de criteris de la comunitat científica, d'ordenació del territori, legals, econòmics, comptant amb la participació ciutadana, perquè només amb el consens generalitzat de les nostres generacions podrem assolir uns espais fluvials dels que puguin tornar a gaudir les generacions futures.

Xavier Latorre Piedrafita

Enginyer Tècnic d'Obres Públiques

President de l'Associació Catalana d'Amics de l'Aigua